

VERGİ USUL KANUNUNA GÖRE ŞÜPHELİ TİCARİ ALACAKLAR KAVRAMI VE ÖZELLİKLİ DURUMLAR

Fatih GÜNDÜZ*

I-GİRİŞ

G elir Vergisi ve Kurumlar Vergisi kanununda gelirin elde edilmesi esnasında geçerli ilke olan “TAHAKKUK” esasını açıklamamız gerekmektedir. Hukuki açıdan Gelir Tahakkuk ve Tahsil işlemlerinden biri suretiyle doğmaktadır. Tahakkuk işlemi ise bir muhasebe bilimi kavramıdır, Hukuken bir alacak hakkının doğduğunu anlatım için kullanılır. Alacak Hakkının ikinci aşaması ise hukuken istenebilir hale gelmesidir buna da hukuk dilinde “**Hukuki Tasarruf**” denmektedir. Bizim Vergi Sistemimizde Gelirin elde edilmesinde bazen (Ticari, Zirai Kazanç) Tahakkuk esasını bazı Gelir türlerinde de (Serbest Meslek Kazancı, Gayrimenkul sermaye İradı) tahsil esasını benimsemiştir. Gelir vergisi Kanununun 39/2 . maddede hasılatı “elde edilen hasılat, Tahsil olunan paralarla tahakkuk eden alacakları ...” şeklinde tanımlayarak Ticari Kazançta alacak hakkının (Tahakkuk İlkesi) vergi hukukuna göre vergiyi doğuran olayın oluştuğu varsayımına dayanılarak vergilendirmeye gidilir. Ancak ticari hayatta bir takım gelişmelere bağlı olarak işletmelerin tahakkuk esasına göre gelir yazdıkları alacakları bazen hiç tahsil edilemiyor veya bir kısmı tahsil edilebiliyor. Bu durumda işletme açısından tahakkuk esasına göre öz sermayesinde bir artış olmasına rağmen, alacak tahsil edilemediği için gerçekte böyle bir artış olmamaktadır. Gelir Vergisi ve Kurumlar Vergisi kanununun vergiyi doğuran olay tahakkuk esasına bağlı olması nedeniyle tahakkuk esasına ilişkin koruma yöntemlerini de ilgili kanun koyucu Vergi Usul Kanununda düzenlemiştir. Bu düzenleme Vergi Usul Kanununun 3. kitap içinde yer alan Alacaklarda ve Sermaye de amortisman başlığı altında düzenlenmiştir. Bizim yazımızın konusu da bu yöntemlerden biri olan Şüpheli Alacakları aşağıda açıklamaya çalışacağız.

* Vergi Denetmeni

II- KONUYA İLİŞKİN YASAL DÜZENLEMELER

A- Şüpheli Alacağın Tanımı

Şüpheli Alacaklar Vergi Usul Kanununun 323. maddesinde aşağıdaki şekilde açıklanmıştır.

“Ticari ve zirai kazancın elde edilmesi ve idame ettirilmesi ile ilgili olmak şartıyla;

1. Dava veya icra safhasında bulunan alacaklar;
2. Yapılan protestoya veya yazı ile bir defadan fazla istenilmesine rağmen borçlu tarafından ödenmemiş bulunan dava ve icra takibine değmeyecek derecede küçük alacaklar;

Şüpheli alacak sayılır.

Yukarıda yazılı şüpheli alacaklar için değerlendirme gününün tasarruf değerine göre pasifte karşılık ayrılabilir.

Bu karşılığın hangi alacaklara ait olduğu karşılık hesabında gösterilir. Teminatlı alacaklarda bu karşılık teminattan geri kalan miktara inhisar eder.

Şüpheli alacakların sonradan tahsil edilen miktarları tahsil edildikleri dönemde kar-zarar hesabına intikal ettirilir.” Kanun metninden anlaşılacağı üzere bazı safhalarda bulunan alacaklar , karşılık ayırmak suretiyle gider yazılabilmekte ve böylece tahakkuk esasına göre elde edilmiş olmakla birlikte fiiliyatta elde edilmemiş olan gelirin vergilendirilmesinin önüne geçil-

mektedir. Bu uygulama tahakkuk esasının bir güvencesidir.

B- Şüpheli Alacağın Unsurları

1-Alacak Ticari Kazancın Elde Edilmesi ve İdame Ettirilmesiyle İlgili Olmalıdır

Yasada alacakların şüpheli hale gelmesinin ilk koşulu “alacağın ticari ve zirai kazancın elde edilmesi ve idame ettirilmesi ile ilgili” olması koşulu VUK’un 323. maddesinde belirtilmiştir. Madde metninin gerekçesinde şu açıklamalara yer verilmiştir. (1).

“Karşılık ayrılmak suretiyle, zarara intikal ettirilecek alacağın ticari ve zirai faaliyetin elde edilmesi veya idamesi ile ilgili olması, diğer bir şekilde ifade ile alacağın daha önce hasılat hesaplarına intikal ettirilmiş bulunması gerekmektedir. Buna rağmen özel alacaklarını tahsil edemeyen bazı taccirlerin bunları ticari defterlerine ihtal edip sonradan karşılık ayırmak suretiyle matrahlarını düşürdükleri görülmektedir.

Bu konudaki vergi kaybını ve ihtilaf-ları önlemek için, karşılık ayrılacak alacağın ticari ve zirai kazancın elde edilmesi veya idamesi ile ilgili olma şartının madde metninde sarih bir şekilde belirtilmesi uygun görülmüştür.” Bu açıklamalardan da anlaşılacağı üzere; işletmeye ait ticari ya da zirai kazancın elde edilmesi ve devamlılığıyla ilgili olmayan şahsi alacaklar

için şüpheli alacak karşılığı ayrılama-
yacağıdır.Ticari kazancın elde edil-
mesi ve idame ettirilmesinden anlaşıl-
ması gereken alacağın işletmeye gelir
getirmeye yönelik bir işlemde doğ-
ması gerekli ve yeterlidir.Ancak bu
ilişki doğrudan ticari kazançla ilişkili
olmalıdır.Yoksa örneğin hatır için ve-
rilen bir borcun tahsil edilememesi
durumunda bunun şüpheli alacak hali-
ne gelmesi kabul edilmemiştir.Yine
karşılığında bir gelir veya menfaat
sağlamayan kefalatten doğan borç
içinde karşılık ayrılması mümkün de-
ğildir. (2). Yine Danıştay Dördüncü
daire tarafından verilen karar özetinde
“ Şüpheli hale gelen alacak için ancak
hasılat olarak keydedilmesi durumun-
da karşılık ayrılabilceği”(3) yönünde
karar vermiştir.

2-Alacağın Zamanında Tahsil Edilememesi

Alacağın zamanında tahsil edileme-
mesi hali iki şekilde ortaya çıkmakta-
dır. Birincisi alacağın dava veya icra
safhasında olması gerekir. İkincisi ise
protesto edilmesine veya yazı ile bir-
den fazla istenilmesine rağmen öden-
memiş ve takibe değmeyecek kadar
küçük olmalıdır.

2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu'na
göre alacaklar, Cüz'i İcra (icra takibi)
veya Külli İcra (iflas yolu ile takip)
yoluyla takip edilmektedir.Vergi
Usul Kanunu'nun 323. maddesinde

herhangi bir ayırım yapılmaksızın da-
va ve icra safhasında bulunan alacak-
lar için karşılık ayrıla-bileceği hüküm
altına alınmıştır. Bu nedenle mükel-
lefler alacaklısı bulundu-ğu müşterile-
rin iflası halinde, alacaklarını iflas
masasına kaydettirmek şartıyla, bu
alacaklarına karşılık ayrılabilirlerdir.

Dava ve icra takibine değmeyecek de-
recede küçük alacakların neler olduğu
konusunda madde metinde genel bir
belirleme yapılmamıştır. Bu ne-denle
her olay kendi içinde değerlendirilme-
lidir. Her bir kişi veya kurum iti-ba-
riyle alacağın takibi için yapılması ge-
reken avukatlık ücreti, noter ve pos-ta
masrafı, yargı harcı gibi yapılacak da-
va ve takip masrafları alacağın mik-
tarından fazla olması halinde, bu ala-
cakların küçük alacak olarak kabul
edi-leceği tabidir. Ancak tek tek kü-
çük olan aynı nitelikteki alacakların
toplama-nın hasılat içinde oransal ola-
rak büyük bir yekun tutması duru-
munda artık bu alacakların küçük ol-
duğundan bahsedilemeyecektir.Yine
İstanbul Vergi Dairesi Başkanlığınca
verilen özalgede “ Vergi Usul Kanu-
nu'nun 323/2'nci maddesinde bir ala-
cağın şüpheli sayılarak karşılık ayrıla-
bilmesinin bir diğer şartı belirtilmiş-
tir. Bu bende göre karşılık ayrılabil-
mesi için, burada belirtilen iki şartın
birlikte gerçekleşmesi gerekir. Diğer
bir ifade ile, söz konusu alacağın hem

yapılan protestoya veya yazı ile bir defadan fazla istenilmesine rağmen borçlu tarafından ödenmemiş olması hem de bu alacağın dava ve icra takibine değmeyecek ölçüde “küçük alacak” olması gerekir. Alacağın küçük alacak olmasından kasıt, dava veya icra için takipçilere verilecek dava veya icra masraflarının alacağın tutarından büyük olmasıdır. Ancak işletmenin alacakları tek tek küçük alacaklardan oluşuyorsa veya bu tür alacağın, toplam alacaklar içerisindeki payı yükseksse, bunların icra veya dava takibine değmeyeceğinden söz edilemez. Diğer bir ifadeyle, “küçüklük” itibariyle değerlemenin, hem tek tek alacaklar itibariyle hem de bu tür alacakların toplamı itibariyle yapılması gerekir.” (4) Şeklinde açıklama yapmıştır.

3- Bilanço Esasına Göre Defter Tutulması

Vergi Usul Kanunu'nun 323. maddesi hükmünde açık bir şekilde bilanço esasına göre defter tutulmasına ilişkin bir hükme yer verememekle birlikte kanun maddesinde tasarruf değerine göre pasifte karşılık ayrılır hükmüne yer vermek suretiyle şüpheli alacak karşılığı ayrılabilmesi için bilanço esasına göre defter tutulması gerektiği anlaşılmaktadır. Şüpheli alacaklar için pasifte karşılık ayrılmadan zarar yazılması mümkün değildir. Ayrılan karşılığın hangi alacaklara ait olduğunun

kayıtlarda ayrıntılı olarak gösterilmesi Vergi Usul Kanunu'nun 323. maddesinin üçüncü fıkrası hükmü gereğidir. Dolayısıyla ayrıntısı gösterilmeden toplu olarak ayrılan karşılıklar gider olarak dikkate alınamaz. Bu husus ayrılan karşılığın takip edilebilmesi açısından önemlidir. Ayrıca doğrudan gider yazılması alacağın muhasebe kayıtlarından çıkarılması sonucunu doğuracağından alacağın kanuni defterlerde ve mali tablolarda yer almamasına neden olacaktır. Anılan 323. maddenin son fıkrası hükmü gereği, şüpheli alacakların sonradan tahsil edilen miktarları tahsil edildikleri dönemde kâr yazılmak durumundadır. Bunun takibi ise karşılık ayrılması ile sağlanacaktır.

İşletme hesabı esasına göre defter tutan mükellefler, şüpheli hale gelen alacakları için herhangi bir işlem yapmayacaklar ancak, bu alacakların tahsilinin imkânsızlığı kesinleştiğinde Vergi Usul Kanunu'nun 322. maddesi uyarınca “**değersiz alacak**” olarak değerlendirip, bu alacakları (kanıtlayıcı kazai bir hüküm veya kanaat verici vesika olmak kaydıyla) doğrudan gider yazacaklardır.

4- Alacağın Teminatlı Olmaması

213 sayılı Vergi Usul Kanunu'nun 323. maddesinde; “*teminatlı alacaklar da bu karşılık teminattan geri kalan miktara inhisar eder.*” hükmüne yer verilerek, teminatlı alacaklar için

karşılık ayırmaya imkân tanınmamıştır. Çünkü teminatlı alacağın tahsil edilememesinden bahsedilemez. Ancak teminat bu alacağın sadece bir kısmını karşılamakta ise, alacağın teminatlı kalan kısmı için şüpheli alacak karşılığı ayrılabilir. Bununla beraber kısmi teminatın olduğu durumlarda, alacağın ne kadarlık kısmının teminatlı olduğu tespit edilemiyorsa bu alacak için kısmi de olsa şüpheli alacak karşılığı ayrılamayacaktır. Nitekim Danıştayda değerlendirilmesinde ne kadarının teminatlı ne kadarının teminatlı olmadığına karar vermiştir.(5)

Genel olarak; Gayrimenkul ipoteği, Menkul rehni, Şahsi kefalet, Teminat mektubu, Haciz tatbiki, bulunması durumlarında alacağın teminatlı olduğu kabul edilir.

Bu konuya ilişkin olarak Danıştay Vergi Dava Daireleri Genel Kurulunca verilen kararın özetinde “ Teminatlı alacaklar şüpheli alacak vasfını kaybettiğinden İhtiyati haciz, Haciz ve Gayrimenkul İpoteği Alacak İçin teminat sağlandığından karşılık ayrılamayacağı..” (6) şeklinde hüküm vermiştir.

5 - Karşılık, Alacağın Şüpheli Hale Geldiği Dönemde Ayrılmalıdır

Şüpheli alacak karşılığı ayrılması ihtiyaridir. Yani mükelleflerin şüpheli

hale gelmiş bulunan alacakları için karşılık ayırmamaları mümkündür. Şüpheli alacaklar Vergi Usul Kanunu'nun amortismanlar başlıklı üçüncü kısmının “**Alacaklarda Amortismanlar**” başlıklı bölümünde düzenlenmiştir. Bu nedenle şüpheli alacak karşılıklarının bir tür amortisman özelliği gösterdiğini söylemek mümkündür. Bilindiği üzere amortisman ayırmak da ihtiyaridir ve her yılın amortismanı ancak o yıla ait değerlemede dikkate alınabilir. Bu nedenle zamanında ayrılmayan bir karşılığın daha sonraki bir dönemde ayrılması söz konusu olamaz.

Şüpheli alacak karşılığı alacağın şüpheli hale geldiği dönemde ayrılabilmesi dönemsellik ilkesinin de bir gereğidir. Bu durumda, vadesinde ödenmeyen alacak için yukarıdaki bölümde anlatılan kanuni yollara hangi dönemde başvurulmuşsa, alacak o dönemde şüpheli hale geleceğinden, karşılık da söz konusu dönemde ayrılabilir. Buna ilişkin olarak Danıştay Vergi Dava Daireleri Genel Kurulunca Verilen kararın özetinde “ ..Şüpheli hale geldiği yılda karşılık ayrılmayan alacak için izleyen yıllarda karşılık ayrılamayacağı..”(7) şeklinde karar vermiştir. Bu konuya ilişkin olarak İstanbul Defterdarlığınca verilen bir özelgede “... Alacağın şüpheli hale geldiği yılda karşılık ayırmayan mükellefler daha sonraki

yıllarda bu haklarını kaybedeceklerdir.” (8) Şeklinde açıklama yapmışlardır.

6-Şüpheli Alacakların

Muhasebeleştirilmesi

Şüpheli hale gelen alacaklar, ancak karşılık ayırmak suretiyle zarara intikal ettirilebilir. Şüpheli hale gelen alacağın doğrudan zarar hesabına intikal ettirilmesi mümkün değildir. Bu konuya ilişkin olarak Danıştay 3. Dairesinin karar özetinde “ Şüpheli alacağın pasifte karşılık ayırmak suretiyle izlenmesi yerine doğrudan Kar/Zarar hesabına kaydedilmesinin alacağın şüpheli olma vasfını ortadan kaldırmayacağından söz edilerek karar verilmesinde yasal isabet görülmediği..” (9) şeklinde karar vererek Şüpheli alacak için mutlaka pasifte karşılık ayırmak suretiyle giderleştirilmesi gerektiği yönündedir. Çünkü Vergi Usul Kanunu’nda tahsiline imkan kalmayan alacağın hangi hallerde doğrudan zarar hesabına intikal ettirileceği 322. maddede belirlenmiştir. Karşılık ayırmak suretiyle dönem kazancından indirilen şüpheli alacakların işletme bilançolarında devamlı surette izlenmesi gerekir. Şüpheli hale gelen alacağın ödenmesi halinde ödenen alacağın dönem kazancına eklenmesi ve ilgili hesapların düzeltilmesi zorunludur. Öte yandan, karşılığın hangi alacağa ait olduğunun muhasebe kayıtlarından ayrıntılı olarak görülmesi gerekir. Topluca karşılık ayrılarak gider yazılması mümkün değildir. Vergi Usul

Kanunu’nun 323. maddesinde, şüpheli alacakların sonradan tahsil edilen miktarlarının, tahsil edildikleri dönemde kâr-zarar hesabına intikal ettirilecekleri belirtilmiştir.

Tekdüzen Hesap Planı’nda şüpheli alacaklar “**128 - Şüpheli Ticari Alacaklar**”, “**138 - Şüpheli Diğer Alacaklar**” hesaplarında izlenir.

Şüpheli alacak karşılıkları ise, alacağın ana faaliyet konusuyla ilgili olup olmadığına ve vadesine göre düzenlenmiş olup; 129 Şüpheli Ticari Alacaklar Karşılığı (-), 139 Şüpheli Diğer Alacaklar Karşılığı (-), 229 Şüpheli Alacaklar Karşılığı (-) (Uzun Vadeli) ve 239 Şüpheli Diğer Alacaklar Karşılığı (-) (Uzun Vadeli) hesaplarında izlenirler.

Karşılık ayrılmış şüpheli alacakların daha sonra tahsil edilmesi halinde tahsil edilen bu tutarlar “**644 Konusu Kalmayan Karşılıklar Hesabı**”na gelir yazılacak ve daha önce ayrılmış olan karşılık hesapları kapatılacaktır.

Şüpheli alacaklar Vergi Usul Kanununun 323. maddesinde de belirtildiği üzere değerlendirme gününde tasarruf değeri üzerinden karşılık ayrılabilir. Yani karşılığın hesaplanmasında kayıtlı değeri ile tasarruf değeri arasındaki fark esas alınacaktır. Tasarruf değeri Kanununun 264. maddesinde bir iktisadi kıymetin değerlendirme gününde sahibi için arz ettiği gerçek değer olarak tanımlanmıştır.

Örnek; X.A.Ş. 10.10.2006 tarihinde

100.000-YTL alacağı tahsil için dava açıyor. Bu dava sürerken borçlu işletme ile anlaşarak alacağın 30.000-YTL lik kısmından vazgeçerek 70.000-YTL 10.10.2007 tarihinde tahsil ediyor.

- Alacak için dava açılması halinde ve mükellef alacak için karşılık ayırmaya karar vermesi halinde yapılacak kayıt

-----10.10.2006-----

128 Şüpheli Ticari Alacaklar 100.000
120 Alıcılar 100.000

----- / -----

-----31.12.2006-----

654 Karşılık Giderleri 100.000
129 Şüpheli Ticari Alacaklar Karşılığı 100.000

----- / -----

-----31.12.2006-----

690 Dönem Karı veya Zararı 100.000
654 Karşılık Giderleri 100.000

----- / -----

Ertesi Yıl sulh yoluyla tahsil edilen tutardan sonra yapılacak kayıt

-----10.10.2007-----

100 Kasa 70.000
129 Şüpheli Ticari Alacaklar Karşılığı 100.000
128 Şüpheli Ticari Alacaklar 100.000
644 Konusu Kalmayan Karşılıklar 70.000

----- / -----

-Alacağın Belirli Bir kısmı İçin Karşılık Ayrılması Halinde Yapılacak İşlemler

Örnek; X.A.Ş. 10.10.2006 tarihinde 100.000-YTL alacağı tahsil için dava açıyor. 31.12.2006 tarihinde şüpheli alacağın % 60 için karşılık ayırıyor. Bu dava sürerken borçlu işletme ile anlaşarak alacağın 70.000-YTL lik kısmından vazgeçerek 30.000-YTL 10.10.2007 tarihinde tahsil ediyor.Bu kayda ilişkin işlemler aşağıdaki gibidir.

-----10.10.2006-----		
128 Şüpheli Ticari Alacaklar	100.000	
120 Alıcılar		100.000
----- / -----		
-----31.12.2006-----		
654 Karşılık Giderleri	60.000	
129 Şüpheli Ticari Alacaklar Karşılığı		60.000
----- / -----		
-----31.12.2006-----		
690 Dönem Karı veya Zararı	60.000	
654 Karşılık Giderleri		60.000
----- / -----		

Ertesi Yıl sulh yoluyla tahsil edilen 30.000-YTL tutardan sonra yapılacak kayıt

-----10.10.2007-----		
100 Kasa	30.000	
129 Şüpheli Ticari Alacaklar	60.000	
681 Önceki Dönem Gider ve Zararları	10.000	
128 Şüpheli Ticari Alacaklar		100.000
----- / -----		

III-ŞÜPHELİ ALACAĞA İLİŞKİN ÖZELLİKLİ HUSUSLAR

Yukarıda açıklanan yasal mevzuat çerçevesinde aşağıda belirtilen özellikli konularda şüpheli alacaklara ilişkin uygulamaları açıklamaya çalışacağız.

1- Kamu Alacaklarının Şüpheli Alacak Durumu

Kamu idare ve müesseselerinden olan alacaklar için karşılık ayrılıp ayrılmayacağı konusunda farklı görüşler vardır. Bununla birlikte söz konusu alacaklar için karşılık ayrılmayacağı yönündeki görüşler daha ağırlıklıdır

“Kanaatimize göre, bu tür alacakların her halükârda tahsil edilecektir düşüncesi ile karşılık ayrılmaması (dolayısıyla giderleştirilmemesi) gerektiğinin kabulü, mükellefi tasarruf etmediği bir alacak için vergi ödemek durumuyla karşı karşıya bırakmak ve kendisini özel teşebbüsten alacaklı olanlara nazaran farklı muameleye tabi tutmak olur. Kaldı ki, hukuk düzeninde özel teşebbüs-kamu

ida-resi ticari ilişkisi ile özel teşebbüs-özel teşebbüs ticari ilişkisi arasında bir farklılaştırılmaya gidilmemiş aynı hukuk kurallarına tabi tutulmuştur. Bu nedenle kamu idarelerinden alacaklı olanlarında bu alacakları için özel teşebbüsten vaki olan alacaklarda olduğu gibi karşılık ayırabilmeleri gerekmektedir.” (10) Ayrıca bu konuda İstanbul Defterdarlığınca verilen bir özeldede ilgili şirket faktoring hizmeti işi ile iştigal ettiğini,.....’den olan alacağıyla ilgili olarak3.İcra Müdürlüğünde .../03/2004 tarih vesayılı Takip Dosyası ile kanuni takibata geçildiği ve bu alacak için karşılık ayrıldığı, ancak ilgili şirketin Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu tarafından devralınması nedeniyle alacağının tahsil edilebilmesinin mümkün olabileceği düşüncesiyle 2004 hesap dönemi sonunda, dönem içerisinde ayrılmış olan söz konusu şüpheli alacak karşılığını geri çektiğini, gider yazmadığını ve kurumlar vergisi beyannamesini buna göre verdiği; ancak TMSF tarafından ilgili şirketin malvarlığına ve banka hesaplarına haciz/tedbir konulduğunun bildirilmesi üzerine alacağınızı tahsil imkanının daha da güçleştiğinin anlaşıldığı belirtilerek, söz konusu alacağı için bu yıl karşılık ayırma hususu hakkında görüş istemiştir. Verilen özeldede ise “Bu itibarla ihtiyari bir hak olarak

tanınan şüpheli alacak karşılığı ayırma işleminin ilgili dönemde yapılması durumunda, diğer dönemlerde geçmişe yönelik olarak şüpheli alacak karşılığı ayrılmasına imkan bulunmamaktadır.” (11) Şeklinde görüş bildirerek Kamu kurumundan olan alacak içinde şartları taşıması halinde şüpheli alacak ayrılabilceği şeklinde yorumlayabiliriz. Ancak bu konuya ilişkin olarak kamu kurumundan olan alacak içinde şüpheli alacak şartlarını taşıması gerekir.

2- Konkordato Talep Edilen

Alacakların Durumu

Konkordato ,alacaklıların borçlarının bir kısmından vazgeçtikleri,borçluların alacaklıların üçte ikisi tarafından verilen ve bu vazgeçmeyi kabul etmeyen alacaklılarında bağlayan bir anlaşmadır.Bazen alacağın bir kısmından vazgeçme yerine zaman içinde borçlu borcunu ödeyebilecekse kendisine vade tanınır. Konkordatoda alacaktan vazgeçilmeyen kısmı için şüpheli alacak ayrılmaz. Konkordato alacağın tahsili için başvurulmuş bir dava veya icra yolu değildir.Konkordato talebi borçludan gelir. Bu nedenle kanun maddesinde belirtilen şartlar gerçekleşmez. Konkordato sonucunda vazgeçilen alacaklar için 322. madde kapsamında değersiz alacaklara ilişkin hükümler uygulanır.

3- Verilen Avansların Durumu

Avans bir mal yada hizmet almak için mal veya hizmeti almadan önce bu mal veya hizmet bedeline mahsuben yapılan ödemelerdir. Verilen avanslar ticari ve zirai kazancın elde edilmesi ile ilgili olmalıdır. Aksi takdirde avans olarak değil cari hesaba kaydedilir. Mal veya hizmet alımı gerçekleşmemesi nedeniyle geri alınması gereken bu avansların tahsil edilememesi durumunda şüpheli alacak koşullarının oluşması halinde karşılık ayrılabilir. Çünkü avans ticari kazancın elde edilmesi ve idame ettirilmesi ile ilgili olarak verilmiştir.

4- Tahsil Edilemeyen KDV nin Durumu

Tahsil edilemeye katma değer vergisine karşılık ayrılıp ayrılamayacağı konusundaki tartışma, Maliye Bakanlığı'nca yayımlanan 334 Sıra No.lu Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği (12) ile sona erdirilmiş ve tahsil edilemeyen katma değer vergisi için şüpheli ticari alacaklar karşılığı ayrılabilirliği yönünde açıklama yapılmıştır. Tebliğin V. bölümünde konuyla ilgili yapılan açıklama aynen şöyledir.

“Bakanlığımıza yansıyan olaylardan, kredili mal veya hizmet satışları üzerinden hesaplanan katma değer vergisinin tahsilinin şüpheli halle geldiği durumda karşılık ayrılıp ayrılamayacağı hususunda tereddüde düşüldüğü görülmüştür.

Vergi Usul Kanunu'nun 323. maddesinde bir alacağın şüpheli alacak olarak değerlendirilmesinde aranan şartlar gösterilmiştir.

Katma değer vergisi, ekonomik faaliyetlerin doğal bir sonucu olarak ortaya çıkan ve işletmenin alışları sırasında ödediği, işletme alacaklarının bir unsurunu teşkil eden ve doğrudan doğruya mal (veya hizmet) tesliminden (veya ifasından) kaynaklanan bir alacaktır.

Bu itibarla, katma değer vergisinden kaynaklanan alacak için şüpheli alacak karşılığı ayrılabilmesi; yukarıdaki madde hükmünde yer alan şartların mevcut olması, alacağın ilgili dönemin kayıtlarına girilmesi ve katma değer vergisi beyanlarında beyan edilmesi halinde mümkün olacaktır.”

Sonuç olarak, tahsil edilemeyen katma değer vergisinden kaynaklanan alacak için şüpheli alacak karşılığı ayrılabilmesi; 213 sayılı Vergi Usul Kanunu'nun 323. madde hükmünde belirtilen şartların mevcut olması durumunda mümkün olacaktır.

5- Aciz Vesikasma Bağlanan Alacaklar

Alacağının tamamını alamayan alacaklıya İcra İflas Kanunu'nun 143. maddesi uyarınca verilen aciz vesikası; borçlunun ödeme gücünün olmadığını gösteren bir belgedir. Ancak aciz vesikası, alacağın tahsilinin imkansız

hale geldiğini göstermez. Borçlunun durumu düzeldiğinde, alacak ödenecektir. Bu nedenle borçlu hakkında yapılan takibatın aciz vesikasına bağlanmış olması, alacağın değersiz alacak olduğunu göstermez. Alacağın tahsilinin tamamen ortadan kalktığına delil teşkil etmeyen aciz belgesine dayalı alacaklar için de yasada mevcut diğer koşulların gerçekleşmesi halinde, karşılık ayrılması mümkündür.

İcra ve İflas Kanunu'nun 143 ve 251. maddeleri uyarınca gereği verilen aciz vesikası borçlu lehine zamanaşım süresinin işleme ni durdurur. Bu vesika, borcun ikrarını tazammum eden bir belgedir. Alacaklı aciz vesikası ile alacağın tahsili için bir sene içinde müracaat ederse yeniden ödeme emri tebliğine lüzum yoktur. Aciz vesikası borçlunun borcunu ödeyecek malının olmadığını veya tespit edilemediğini, diğer bir ifade ile ödeme gücünün olmadığını gösterir.

Aciz vesikası alacaklıya ileride alacağını tahsil etme imkanı verir. Vergi idaresi, aciz vesikasına bağlanan alacağı "**değersiz alacak**" olarak kabul etmemektedir. Çünkü borçlunun daha sonra ortaya çıkan varlıkları veya edindiği malların takibi ile alacaklı alacağını tahsil edebilir. (13) Bu konuya ilişkin olarak İstanbul Defterdarlığınca verilen özelgede "... Buna göre alacaklıya icra dairesi tarafından verilen aciz vesikasına konu alacak

değersiz alacak hükmünde olmayıp, bu alacağın takipli alacak olması nedeniyle şüpheli alacak olarak kabulü ve bu alacak için pasifte karşılık ayrılması diğer şartlarında bulunmasına bağlıdır..." (14) şeklinde açıklama yapmıştır.

Aciz vesikası, alacaklıya borçluyu devamlı takip etme imkanı verdiği için değersiz alacak olarak kabul edilmekle birlikte alacağın tahsili açısından şüpheli hale geldiğini gösterir. Danıştay Üçüncü Dairesi'nin bir Kararı da aciz vesikasına bağlı alacak doğrudan kar zarar hesabına intikal ettirilemeyeceği, öncelikle bu alacakların karşılık ayırma suretiyle itfa işlemine tabi tutulması gerektiği şeklindedir (15).

6- Temlik Edilen Alacakların Durumu;

Alacağın temlik edilmesi halinde hukuken alacak üzerindeki haklarını kaybettiği için alacağın temlik edildiği tarih itibariyle tahsil edilmiş sayılırlar. Bu nedenle ilgili işletme ile ilişkisi kalmayan alacak için şüpheli alacak karşılığı ayrılamaz. Temlik Alınan alacaklar için ise artık alacak işletme bünyesine geçtiği için şüpheli alacak koşullarını taşıması şartıyla şüpheli alacak karşılığı ayrılabilir.

IV- SONUÇ

Yazımızda Şüpheli Alacaklara İlişkin olarak gerek yargı kararları gerekse

Maliye Bakanlığı görüşlerini açıklamaya çalıştık. Bu nedenle mükellefler yukarıda yapılan açıklamalar doğrultusunda 213 sayılı Vergi Usul Kanunumuzun 323. maddesinin Şüpheli alacaklara ilişkin uygulamalarda bu konulara dikkat ederek işlemlerini yapmalarını tavsiye ederiz.

KAYNAKÇA

Arpacı, Altar Ömer, (2005) “Şüpheli Alacak Müessesesi ve Özellikli Durumlar” **Yaklaşım Dergisi** 145 (2005)

Danıştay 3. Dairesinin 19.04.2000 t. E. 1999/2158 K;2000/1508 sayılı karar (2000) Ankara: Danıştay

Danıştay 4. Dairesinin 29.03.2005 t. E. 2004/101 K;2005/503 sayılı karar. Ankara: Danıştay

Danıştay Vergi Dava Daireleri Genel Kurulunun 12.04.2002 t. E:2002/35 K;2002/186 sayılı kararı (2002) Ankara

Danıştay Vergi Dava Daireleri Genel Kurulunun 12.11.1999 t. E:1999/102 K;1998/480 sayılı kararı (1999) Ankara

Danıştay. 3. Dairesinin, E.1996/6072, K.1997/4802 sayılı Kararı (1997). Ankara: Danıştay

İstanbul Defterdarlığının 13.05.2005 tarih ve VUK-1-11452 sayılı özelgesi (2005). İstanbul: İstanbul Defterdarlığı

İstanbul Defterdarlığı 13.05.2005 tarih ve VUK-1- 11452 sayılı özelge (2005) Ankara: İstanbul Defterdarlığı

İstanbul Defterdarlığınca verilen 08.08.2005 tarih ve VUK-1-11656 sayılı özelge (2005). İstanbul : İstanbul Defterdarlığı

İstanbul Vergi Dairesi Başkanlığı 14.11.2005 tarih ve VUK/32311863 sayılı özelge (2005). İstanbul: İstanbul Vergi Dairesi

Kızılot, Şükrü **Vergi Usul Kanunu İle İlgili Danıştay Kararları ve Özelgeler: D.4.D.04.04.1974 t. E. 1973/3376; K; 1974/1387 sayılı karar, s. 2640.** [y.y.] : [yayl.y.]

Meriç, Baki (1982). **Ticari ve Mali Bilançolarda, İşletmeye Dahil İktisadi Kıymetlerde Değerleme.** İstanbul: Maliye Hesap Uzmanları Derneği

Şeker, Sakıp (1999). **Dönem Sonu İşlemleri.** Ankara : Yaklaşım Yayınları

Türk Vergi Kanunları Gerekçeleri. Ankara: Maliye bakanlığı Gelirler Genel Müdürlüğü
Yılmaz, Kazım (1997), **Değerleme** İstanbul: Maliye Hesap Uzmanları Derneği